

Total No. of Questions : 31]

[Total No. of Printed Pages : 6

SS

2037

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

HISTORY

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 90

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 025/A ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (v) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ 4 ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਓ, ਅ, ਦ, ਸ) ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਓ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਅੰਕ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (vii) ਭਾਗ-ਅ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 35-40 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (viii) ਭਾਗ-ਦ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 100-150 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 5 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ ।
- (ix) ਭਾਗ-ਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨਕਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਕੁੱਲ 15 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । 10 ਅੰਕ 5 ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਤੇ 5 ਅੰਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਣਗੇ (20-25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) । ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ 100% ਆਂਤਰਿਕ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ ।
- (x) ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰੋ ।

ਭਾਗ-ਓ

(1×10=10)

ਇੱਕ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

1. 'ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤ ਮਾਲਾ' ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ?
 2. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਿੱਥੇ ਹੋਈ ਸੀ ?
 3. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲਿਆ ਸੀ ?
- ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :
4. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ।
 5. 'ਰੰਗਰੇਟੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੇਟੇ' ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ।
 6. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਲਾਦ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ।
- ਸਹੀ/ਗਲਤ ਲਿਖੋ :
7. ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ ।
 8. ਬਾਲਾਜੀ ਬਾਜੀਰਾਓ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਾਓ ਸੀ ।

025/A-SS

[Turn over

9. ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਨੂੰ ਜਵਰਜੀਗ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਬਹੁਭਾਂਤੀ ਉੱਤਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

10. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਂ ਪਰਗਨੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ?

(ੳ) ਗਵਰਨਰ (ਅ) ਕਾਰਦਾਰ (ੲ) ਮੁਕੱਦਮ (ਸ) ਪਟਵਾਰੀ

ਭਾਗ-ਅ

(3×10=30)

11. ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

12. '16ਵੀਂ' ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਤਿਕੋਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਸੀ। ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

13. ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜ ਦੱਸੋ।

14. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

15. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

16. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

17. ਮੁਗਲ ਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ ?

18. ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

19. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਾਲਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ ?

20. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਜੇਤੂ ਸੀ। ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-ੲ

(5×7=35)

ਨੋਟ : ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

21. ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

22. ਪਾਨੀਪਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

23. ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

24. ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

25. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਉਂ ?

26. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਆਰੰਭਿਕ ਸਫ਼ਲਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

27. ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸੈਨਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।

28. ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਸਫ਼ਲਤਾ ਤੇ ਪੰਜ ਕਾਰਨ ਕੀ ਸਨ ?

29. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਸੀਮਾ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।

30. ਪਹਿਲੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਪੰਜ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕੀ ਸਨ ?

ਭਾਗ-ਸ

(10+5=15)

31. (ੳ) ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉ।

(ਅ) ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ (20 ਤੋਂ 25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

(ੳ) ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਪੰਜ ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉ।

(ਅ) ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ (20 ਤੋਂ 25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕਰੋ।

(ਕੇਵਲ ਨੇਤਰਹੀਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 31 ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕਰਨਯੋਗ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(ੳ) ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

(ਅ) ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

(ੳ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ।

10

(ਅ) ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।

5

(Hindi Version)

ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 025/A अवश्य लिखें।

(ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।

(iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।

(iv) सारे भाग ज़रूरी हैं।

(v) प्रश्न पत्र 4 भागों (क, ख, ग, घ) में बांटा गया है।

(vi) भाग-क में 10 प्रश्न होंगे। प्रत्येक प्रश्न 1 अंक का है।

(vii) भाग-ख में 10 प्रश्न होंगे। प्रत्येक प्रश्न 3 अंक का होगा। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 35-40 शब्दों में दें।

(viii) भाग-ग में 10 प्रश्न होंगे। विद्यार्थी कोई सात प्रश्नों का उत्तर दे सकता है। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 100-150 शब्दों में दें। प्रत्येक प्रश्न 5 अंक का है।

(ix) भाग-घ में एक प्रश्न होगा जो नक्शे से सम्बन्धित होगा। कुल 15 अंक होंगे। 10 अंक 5 स्थान दिखाने के लिए और 5 अंक उन स्थानों की व्याख्या करने के होंगे (20-25 शब्दों में)। नक्शे में 100% आन्तरिक छूट होगी।

(x) पंजाब का मानचित्र उत्तर-पुस्तिका के साथ नयी कीजिए।

भाग-क

(1×10=10)

एक-दो शब्दों वाले प्रश्न :

1. 'सिक्खों की भगत माला' ग्रंथ की रचना किसने की थी ?
2. श्री गुरु नानक देव जी की 'सज्जन' के साथ मुलाकात कहाँ हुई थी ?
3. मुगल बादशाह हुमायूँ ने किस सिक्ख गुरु जी से आशीर्वाद लिया था ?

खाली स्थान भरो :

4. गुरु हरगोबिन्द जी की पुत्री का नाम था।
5. 'रंगरेटे गुरु के बेटे' कह कर गुरु गोबिन्द सिंह जी ने को सम्बोधित किया था।
6. गुरु तेग बहादुर जी को शहीद करने वाले जल्लाद का नाम था।

सही/गलत लिखो :

7. नवाब कपूर सिंह दल खालसा का प्रधान सेनापति था।
8. बालाजी बाजीराव के पुत्र का नाम विश्वास राव था।
9. सरदार हरी सिंह नलुआ को जफरजंग का खिताब दिया गया था।

बहुभांती उत्तर वाला प्रश्न :

10. महाराजा रणजीत सिंह के समय परगने के मुख्य अधिकारी को क्या कहते थे ?

(क) गवर्नर (ख) कारदार (ग) मुकदम (घ) पटवारी

भाग-ख

(3×10=30)

11. पंजाब को भारत का प्रवेश द्वार क्यों कहा जाता है ?
12. 16वीं शताब्दी के शुरू में पंजाब त्रिकोणीय संघर्ष का अखाड़ा था। व्याख्या करें।
13. सिक्ख पंथ के विकास में गुरु अंगद देव जी के कोई तीन कार्य बतायें।

025/A-SS

[Turn over

14. गुरु हरिगोबिन्द जी द्वारा नई नीति धारण करने के कोई तीन कारण बतायें।
15. गुरु तेग बहादुर जी की शहीदी के कोई तीन कारण बतायें।
16. भाई मनी सिंह जी की शहीदी के तीन कारण बतायें।
17. मुगल कालीन पंजाब के समाज में हिन्दुओं की स्थिति कैसी थी ?
18. अहमद शाह अब्दाली के हमलों के तीन मुख्य कारण बतायें।
19. महाराजा रणजीत सिंह के गद्दी पर बैठते समय पंजाब की राजनीतिक दशा कैसी थी ?
20. महाराजा रणजीत सिंह एक महान जरनैल और जेतु था।

भाग-ग

(5×7=35)

नोट : कोई सात प्रश्न करें।

21. दशम ग्रंथ के बारे में आप क्या जानते हैं ?
22. पानीपत की पहली लड़ाई के ऊपर नोट लिखें।
23. मंजी प्रथा के बारे में आप क्या जानते हैं ?
24. अकाल तख्त साहिब के ऊपर नोट लिखें।
25. गुरु तेग बहादुर जी को किसने ढूँढ़ा और क्यों ?
26. बंदा सिंह बहादुर की आरम्भिक सफलताओं के पाँच कारण बतायें।
27. दल खालसा की सैनिक प्रणाली की पाँच विशेषताएँ बतायें।
28. अहमद शाह अब्दाली के सिक्खों के विरुद्ध असफलता के पाँच कारण क्या थे ?
29. महाराजा रणजीत सिंह की उत्तर पश्चिम सीमा नीति की पाँच विशेषताएँ बतायें।
30. पहले ऐंग्लो सिक्ख युद्ध के पाँच मुख्य कारण क्या थे ?

भाग-घ

(10+5=15)

31. (क) दिये गये पंजाब के मानचित्र में गुरु गोबिन्द सिंह जी की लड़ाइयों के पाँच स्थान दिखायें। 10
- (ख) दिखाये गये स्थानों की (20-25 शब्दों में) व्याख्या भी करें। 5

अथवा

- (क) दिये गये पंजाब के मानचित्र में दूसरे ऐंग्लो सिक्ख युद्ध के पाँच स्थान दिखायें। 10
- (ख) दिखाये गये स्थानों की (20-25 शब्दों में) व्याख्या भी करें। 5

(केवल नेत्रहीन विद्यार्थियों के लिए प्रश्न नं. 31 के स्थान पर करने योग्य प्रश्न)

- (क) बंदा सिंह बहादुर के आरम्भिक जीवन के बारे में विस्तार से चर्चा करें। 10
- (ख) 'रामदासपुरा' की महत्ता के बारे में बतायें। 5

अथवा

- (क) महाराजा रणजीत सिंह के सिवल प्रबन्ध का वर्णन करें। 10
- (ख) महारानी जिन्दा के ऊपर संक्षिप्त नोट लिखें। 5

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code / paper-code **025/A** in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialized as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.

025/A-SS

- (iv) **All Parts are compulsory.**
 (v) **Question paper will comprise of 4 Parts A, B, C and D.**
 (vi) **Part-A comprises of 10 questions. All questions carry 1 mark.**
 (vii) **Part-B comprises of 10 questions. All questions carry 3 marks. Answer to each question should be in about 35-40 words.**
 (viii) **Part-C comprises of 10 questions. All questions carry 5 marks. Attempt any 7 questions. Answer to each question should be in about 100-150 words.**
 (ix) **Part-D There will be one question of map that carries 15 marks (10 marks for showing 5 places and 5 marks for explanation of those places to be written in 20 to 25 words) with 100% internal choice.**
 (x) **Attach the map of Punjab with the answer-book.**

(1×10=10)

Part-A

One or two words questions :

- Who compiled the Granth 'Sikhan di Bhagat mala' ?
- Where did Shri Guru Nanak Dev ji met with Sajjan ?
- From which Sikh Guru, Mughal Emperor Humanyun took the blessings ?

Fill the blanks :

- The name of the daughter of Shri Guru Hargobind was
- Guru Gobind Singh ji addressed to with 'Rangrette Guru Ke Bete'.
- The name of the 'Jallad' was who martyred Guru Teg Bahadur ji.

Write True/False :

- Nawab Kapoor Singh was the Commander-in-Chief of Dal Khalsa.
- Vishwas Rao was the Son of Balaji Baji Rao.
- Sardar Hari Singh Nalwa was Honoured by title Zaffarjung.

Multiple Choice Question :

- What was the main officer of Pargana called at the time of Maharaja Ranjit Singh ?
 (a) Governor (b) Kardar (c) Mukadam (d) Patwari

(3×10=30)

Part-B

- Why is Punjab called as the Gateway of India ?
- "In the beginning of the 16th Century, the Punjab was a cockpit of triangular struggle". Explain.
- Write any three achievements of Guru Angad Dev ji for the development of Sikhism.
- Describe any three causes of adoption of New policy by Guru Hargobind ji.
- Write any three causes of the martyrdom of Guru Teg Bahadur ji.
- What were the three causes of the martyrdom of Bhai Mani Singh ji ?
- What was the condition of Hindus in the society of Punjab under the Mughals ?

[Turn over

18. ~~Write any three main causes of the invasions of Ahmed Shah Abdali.~~
19. What was the political condition of Punjab at the time of Maharaja Ranjit Singh's accession to power?
20. "Maharaja Ranjit Singh was a great General and conqueror." Explain.

Part-C

(5×7=35)

Note : Do any seven questions.

21. What do you know about 'Dasham Granth'?
22. Write a note on the First Battle of Panipat.
23. What do you know about 'Manji System'?
24. Write a note on 'Akal Takhat Sahib'.
25. Who found Guru Teg Bahadur ji and why?
26. What were the five causes of early success of Banda Singh Bahadur?
27. Mention five features of the military system of Dal Khalsa.
28. What were the five causes of the failure of Ahmed Shah Abdali against the Sikhs?
29. Describe the five features of North West Frontier policy of Maharaja Ranjit Singh.
30. What were the five main causes of First Anglo Sikh war.

Part-D

(10+5=15)

31. (a) On the given outline map of Punjab depict five battle places of Guru Gobind Singh ji. 10
(b) Explain these battle places in about 20-25 words. 5
- or
- (a) On the given outline map of Punjab, show the five battle places of Second Anglo Sikh war. 10
(b) Explain these battle places in about 20-25 words. 5
- (For Blind candidates only in lieu of Question No. 31)**
- (a) Explain the early career of Banda Singh Bahadur in detail. 10
(b) Write the importance of 'Ramdaspora'. 5
- or
- (a) Explain the civil administration of Maharaja Ranjit Singh. 10
(b) Write a short note on 'Maharani Jindan'. 5